

Nro. 2.

A' FELS. R. TSASZARNAK ÉS A. KIRALYNAK
KEGYELMES ENGEDELMÉBÖL.

*Költ Bétsben Juliusnak 5-dik napján 1796-ik
esztendőben.*

B é t s.

Poson Sz. K. városnak lakosai e' folyó hada-
kozásnak ideje alatt, sok izben, és sokféle-
képen bizonyították uralkódó Fels. Fejedelmünk
eránt való hivségeket. — Leg közelebb az oda
való stutzos Társaság 122 darab szép stutzot kül-
dött ö Felségének ajándékba, ide rendelt, és a'
múlt vasárnap itt vólt érdemes deputatusai, úgy-
mint *Braunecker* fő strázsamesterje, *Seszel* apati-
kárius, *Römer* chirurgus, *Zechmeister* kereskedő
és *Weber* typografus urak által, azoknak a' Ty-
rolisbeli stutzosoknak fel fegyverkeztetésekre, a'
kik Fels. Fejedelmeknek, hazájoknak, és vallá-
soknak ellenség ellen való védelmezésekre önként,

és tsupán hazafiúi igaz buzgoságból ajánlották magokat, 's nagy részént ki is rukkoltak tartományoknak végső hatáira.

Német Ország.

A' közelebb múlt hólnap 18-ikától fogva 21-ik napjaig történt hadi dolgokat a' *Rénus* melylyéki közönséges levelek is hosszasan és környülállásosan elő bezzélik: de mivel ezeknek summája is tsak az, a' mit mi is már két postán közlöttünk Érd. olvasoinkal, szükségtelennek lenni itiljük a' már egyszer vagy többször meg fött rákot ismét és ismét politica asztalunkra fel vinni. Ezeken kívül a' következőket jegyzük meg.

Egy *Frankfurti* correspondensünk meg nem foghattya, mi okon hátraljának még mostis a' Frantziák, 's vilagosan azt mondja, hogy ezen tseledetekben is egy ólly fortély fekszik, mellynek tökelletességre való menetele előtt, senki is végére nem mehet, ezt is hozzá adván, hogy már Májusnak 15-ik napján el vegeztetett legyen a' Fr. ármádiánál, hogy az az után harmad nappal következő tsatában nagy veszteséggel is háttat vessen az ellenségnek. — Ez úgyan nem lehetetlen dolog: mindazáltal meg mi sem foghattjuk meg, hogy mitsoda hasznos következése lehetne szerentsétlen ütközetjeknek; talán az, hogy *Neuvidi* erősségeiket, a' mellyeknek készítéseken az egész múlt télen foglalatoskodtak, egy két szempillantásban el veszítsék, és egy erős hellyel kevesebbet birjanak a' *Rénus* jobb partjan, a' hol t. i. lábaikat meg támaszthassak.

De bátor valamelly kevés hasznotskájok legyen is ezen hatrásoknak, valósággal igen nagy árron kellett nékiek azt meg vásárolniok, mivel, a' mint egy *Frankfurti* levélből olvassuk, *Wejersbuschtól* fogva *Ukerathig* halmozva feküttek a' meg öletett és meg sebessitetett Frantziák, és minekutánna *Düsseldorfig* üzték volna őket a' gyö-

zedelmes Austriakusok, ottan lévő erős sántzaiknak első linéájába bé rohanván, az abban feküdt patriotákat le aprították, és 60 ágyuikat el foglalták. Ezen történetben különös vitézséggel viselték magokat a' *Karajtzai* könnyűszerű lovas serege, és a' Saxoniai V. Fejedelemségbeli katonák.

A' Frantziák hátrálásának hasznos következtéseit, a' mint fellyebb is mondtuk, senki meg nem foghattya, de bezzeg annak káros következtései sokkal szembe tűnőbbek, mint sem azokat el halgathatnánk. *Neuvidből* írják, hogy minekutánna ottan a' *Rénus* vizén által költöztek, és ottan lévő sántzaikba le telepedtek volna, számos ágyú golyobisokkal és haubitzákkal közöngették a' város épületeit, a' midőn egy tehetős polgár 12 ezttendő leánykáját egy ágyú golyobis agyonütötte. — Azóltától fogva minden adás vevés megszűnt, a' félelem éjjel nappal szorongatja a' lakosokat, minden zöld füveiket meg étette, 's még lábbon állott életjeiket öfzve tapostatta, és a' még tárházakban lévő magvaikat erőszakkal el ragadozta az ellenség, mellyekből szorongató szükségnel, 's az abból következni szokott pufztító nyavalyáknál egyebet várhatni nem lehet.

Ellenkézőképen viselték magokat azok a' Frantziák, a' kik a' Nassóviai tartományon, és a' *Treviri* Érsekségnek egyik részében által futottak. A' köz ember ugyan ezekben is bosszúját akarta állani a' föld népen, és minden vagyonaiknak el vételek után hajlékaikat porrá 's hamuvá tenni: mindazáltal a' velek lévő tisztek, a' kiknek kétség kívül mind neveltetések, mind indulatjok jobb vólt mint az elsőbbeknek, zablan tartották őket. — *Lefevre* Fr. Generális, a' kit némelly újság levelek kapott sebeiben meg hóltnak lenni hirdettek, *Bonnart* divisionalis Generálissal egyetemben, Szerentsétlen tsatájok után ép testel *Neuvidben* vólt, 's az utolsóbbra az arriergarde (a' hatra járó sereg) kórmányát bizta.

Olasz Ország.

Ez a' deák példa beszéd: *Si vis pacem para bellum*, az az, *A' tisztességes békeesség meg nyerése végett szükség a' hadhoz készülni*, reá illik *Nápolyi Országra*. Tagadhátatlan dolog, hogy a' *Nápolyi ministerium Párisba* küldött követje által, a' *Spanyol Udvar* közbenjárása mellett, el kezdette a' békeesség tractát; de nem őlly formán, hogy maga tekintetéről el felejtkezvén helyt adjon a' gyözedelmeiben fel fuvalkodott *Párisi Directorium* törvénytelen kívánságainak; hanem hogy őlly békeességre léphessen vele, a' melly mind a' monarchák méltóságával, mind Európának tsendességével meg egyyezzen. Azonközben azon esetre, ha azen végét el nem érhetné, minden szükséges hadi készületeket meg tétet a' Felséges király, 30000 regularis katonákból álló sereget és 40000 provincialis, az az, föld népéből álló katonaságot gyűjt öfzve, és önnön maga kívánja azt az ellenség ellen vezérelni. Hadi seregének nagy része már is a' Sz. Pápa Birodalmának határain táborozik, 's akként vagyon fel olztatva, hogy annak egy része *Sora* mellett, *Rómától* 9 német mélföldnire, a' másik *Tronto* alatt a' *Hadrianus* tengeréhez (*Mare Adriaticum*) közel állott ki vigyázatra. Meddig és ottan fognak e' maradni, avagy a' Pápai Birodalmon kerefztül az ellenség eleibe menni, bizonyosan nem tudatik. Minthogy a' *Nápolyi* lovasság töbniré a' Cs. K. ármádiánál szolgál, és a' *Frantziák* sebes előmenetelek által el szakasztatott a' haza való meneteltől, a' Fels. király parantsolatjára 18 eskadronból álló és önkényyén szolgálni akaró nemes ifjúságot állított fel *Spinelli* Generális. Ennekfelette egy királyi hirdetményt tétetett közönségessé, melly által minden *Nápoly* és *Syciliai* Országokbeli nemesség arra serkentetik, hogy kotsi vonó és lovagló paripáit a' Status szolgálatjára adni, 's kotsisait és szolgait a' verbuáló katonaság közzé menni engedje, mellynek a' leg na-

gyobb késséggel engedett a' nemesség. *Calabria*-ból is 8000 jól fel fegyverkezett ifjak indúltanak a' király és haza szolgálatjára. *Kasserta* városa önnön maga egy 500 főből álló batalliont küldött *Nápolyba*. Utoljára azt se mellőzhetjük el, hogy a' Nápolyi kir. háznak leg hivebb szolgái, az úgy nevezett *Lazaroni*, a' kik már egynéhány ízben nagy veszedelemből mentették ki Felséges fejedelmeket, ennek különös biztatására, egyenlő szívvel lélekkel arra kötelezték magokat, hogy kézbebbek lesznek magokat mind egy lábbig öszve kontzoltatni, mint sem a' dühös ellenséget *Nápoly* Országba bé botsájtani.

Valamint a' Nápolyi Fels. király egy oldalról, úgy Császár ö Felsége a' más részről a' leg hathatósabb eszközökhöz nyúltak az ellenség előmeneteleinek meg gátolására. Éjjel nappal marsiroznak a' lovas és gyalog katonák a' *Tirolisi* határokon és a' *Triesti* környéken táborozó Cs. K. ármádiákhoz, mellyeknek vezérlésekre, és az ellenség mozgásainak visgálására, Gr. *Kollredo Vontzel* hadi Tármentert *Laybachba*, *Neugebauer* F. M. Lajtinantot *Klagenfurtba*, és *Specht* Gen. Majorot *Triestbe* küldötte ö Felsége. — Örömmel értettük, hogy a' *Mantuai* vitéz Commendans *Canto* F. M. Lajtinant a' kórmánya alatt lévő őrizettel az ostromló ellenségre ki tsapván sok Fr. patriótát küldött a' más világra, az életben megmaradtakat pedig egynéhány ezer lépéssel hátrabb nyomta az említett várnak környéken, úgy annyira, hogy már most semmit nem árthatnak azoknak ostromló ágyúi.

Egy *Párisi* közönséges újság levél illyetén bölts glossát foglal magában a' *Mediolanumi* Fr. proclamatiókról: „Hát úgyan *Hebert* és *Chaumette* idejekre tértünk e' vissza? Egézfzen meg akarja e' Monsiő *Buonaparte* homályosítani Olasz Orzági vitéz tetteit, a' midön néhai *Anacharsis Klootz* nevettséges és útálatos játékát akarván játtzani az egész emberi nemzet szófzóllójává akar lenni, 's

e' világnak mind az 5 részét kívánja municipalizálni? Egyenes szivű emberek, a' szabadságnak okos barátjai, olvassátok tsak meg az ezen Generális és *Salicetti* Terrorista parantsolatjokra, *Majlandban*, *Floreálnak* 20-dik napján ki adattatott hirdetményt, 's valjátok meg olvastatok e' valaha ennél nemtelenebb 's tudatlanabb ki fejezésekkel öszve font írást? Nintsen nagyobb ostobaság, mint ólly embereknek szabadságot adni akarni a' kik azt nem kívánják. — Mint azoknak a' fejdelmeknek és kórmány székeknek uralkodások álól őket fel szabadítani akarni, a' kik ellen semmi panaszok nintsen. Kivánjatok inkább pénzt a' mennyit akartok a' meg hódoltatott nemzetektől, ezen tselekedeteket minden előbbi hódolóknak példájok által meg igazithatjátok; de azzal tsábitani valamelly nemzetet, hogy egy 20 millió livrából álló hadi sattu tsekélység légyen az általatok adandó szabattsághoz képest, már ez minden határt fellyül múló dolog, 's ólly, mellyen borzadni kell a' természetnek. Beszédemnek igazságát már is vóltaképen tapasztalták *Lombardiában* lévő seregeink."

Batáviai Respublika.

A' *Hágai* Nemzeti Conventnek azon projectuma, melly szerént a' népnek ismét öszve gyűjtettni, és a' nemzeti képviselők hatalmának ólly szelesen ki kellett vólna terjesztetni, hogy nemtsak a' fel fegyverkezett polgársággal, hanem a' nemzet finantziájával (kintstárával) is szabadon és tettzesek szerént bánhassanak, a' Jun. 7-dikén tartott gyűllésben a' voksoknak töbsege által annyiban meg vettetett, hogy az elsőbb tárgyról való tanátskozás határozatlan időre halasztatott; a' másodikról pedig az a' végzés hozatott, hogy minden tartomány két biztosokat nevezzen ki azon útnak és módnak ki keresésére, a' mellyeken a' respublika közönséges szükségeire meg kívántató 60 milliómokat öszve lehessen szerezni,

Zelandia és *Geldria* leg kevesebbet sem akarnak ezen summának ki potolására adódzni. — A' hevesebb indúlatú revolutionisták azt sürgetik leg inkább, hogy a' nevezett tartománybeli vólt kormányfzéknek tagjai fizessék vissza az 1787-ik esztendőtol fogva húzott fizetéseiket és pensioikat; a' kik ellen mindazáltal egyenesen protestalt *Noel* Fr. követ, azon okból, mivel azon capitulatióval, a' melly mellett *Utrecht* várasa 1795-ik esztendőben magát a' Fr. truppoknak alájok vetette, egyatallyában ellenkezik. — A' Fr. követnek ezen maga kijelentése ellen panaszt tettek az *Utrecht* tartománybeli nemzeti képviselök a' Jun. 10-ik napján tartatott gyűllésben, azt adván okúl, hogy azon capitulationak már most semmi helye nem lehet, és hogy az által a' respublikának belső dolgaiba akarja magát a' Fr. követ elegyiteni. — Ezen dolognak szorosabb meg vizsgálása egy bizonyos személlyekből álló commissióra bizattatott.

Az *Utrechti* reform. Prédikátorok, a' kiknek azon tartománybeli kormányfzék végzése szereznt, ennekutánna nem a' közönséges kasszából, hanem tulajdon halgatóik által kellene fizetödni, közönségesen protestáltak a' *Hágai* N. Convent előtt, a' melly is mindjárt akkor azt a' végzést hozta, hogy a' munkában lévö új Constitutiónak végbe menetele előtt, sem egy, sem más tartomány semmi újitást ne tegyen.

Az 1787-ik esztendőtol fogva Fr. Országba ki költözött, hanem a' jelenvaló környülállások közt hazájokba vissza tért Batavusok nagyon meg tsalatoztak reménységekben, mind azért, hogy érdemeikhez illendö hivatalokat nem nyerhetnek, mind pedig azért, mivel Fr. Országba vitt tökepenzeik ottan le tartóztattak, 's ki tudja juthatnak e' azoknak birasához valaha, avagy soha sem? Ezen hazafiakra nézve, a' kik instántziaiknak soksága által nagyon meg terhelték a' N. Conventet, leg közelebb az a' végzés hozatódott, hogy hat hét el forgása alatt adják okát hazájok-

ból lett ki költözéseknek, és mutassának hiteles tanúbizonyság leveleket hazájokon kívül való fegyhetetlen életekről, és magok táplálásának módjáról.

Az *Amsterdami* zenebonát indított polgári pattantyús sereg eránt közönségessé tétetett hirdetményben arra köteleztetnek annak tagjai, hogy többé sem forma ruhát, se fegyvert ne viselhesenek. — A' *Geldriába* és *Oberysse*be marsirozott *Batavus* seregek táborba szállottak *Zvoll* vidékén. A' *Vlissingai* kikötő helyben mostanában ki készült Frantzia eskadrét (kis flottát) a' Német tengerben ólalkodó Anglus prédáló hajók ellen fogja *Stabel* Contreadmirál ki indítani.

Minap egy Hollandus hajós tizt öszve találkozáván a' *Vestfáliai* kerületen keresztül folyó *Ems* vizén egy Anglus hajóval, a' Prussziai territorium jussaira semmit nem ügyelvén, azt el rablotta. Ezen történet által meg sértetnek lenni tartván magát a' Vestfáliai kerületben lévő Prussziai kormányzék, nem a' Hágai N. Conventől, hanem az ottan lévő Frantzia követtől kért magának elégtételt. Ebből a' következik, hogy a' Prussziai udvar vagy a' Fr. nemzet adófizetőinek, vagy az ő kormányozások alatt lévő embereknek lenni tartja a' Batavusokat, vagy úgy gondolkozott, hogyha a' Hágai Conventől magától kívánt volna elégtétel adást, azon tselekedete által meg esmerete volna a' Bataviai respublika mástól való nem függését, és így nemcsak az Orániai fejedelem, hanem a' még háborúban lévő szövetséges fejedelmek is meg bántódtak volna.

A' miólta a' Frantzia seregek a' Batávia respublika tartományaiba bé menvén ottan le telepedtek, azolta rész szerént a' Batavusok rovására, rész szerént papiros pénzre ettek, ittak, és ruházkodtak, melly miatt egynéhány millióra szaporodott az ottan keringő assignatáknak száma. — A' Frantzia kormányzék által ezeknek vagy mandatakkal (új Fr. papiros pénzel) vagy

kész pénzel való fel tseréltetésekről hozott végzese a' Batavusokat is figyelmetesekké tévén, a' többi közt a' *Gröningai* tartomány azt kívánta a' Jun. 13-ikán tartatott gyűlésben a' *Hágai N. Convent*ől, hogy a' kasszájában lévő két millió assignataktól vagy egy, vagy más úton 's módon szabaditassék meg.

Elegyes Tudósítások.

Egy *Velentzei* Kurir Jun. 5-kén érkezvén-meg *Romába*, az ottan lévő *Velentzei* követnek, és Admirál *Condulmern*-k, a' ki *Néápolisból* ment vala oda, olyan rendelést vitt magával, hogy Admirál *Condulmer*, azonnal *Velentze* felé vegye a' maga útját. A' Kurir pedig azzal *Néápolison* keresztül, *Corfu* felé indulván-el, az oda való Gubernátornak olyan parantsolatot vitt, hogy az ottan álló *Velentzei* flotta *Velentzébe* evezzék. — *Károly Krestely József*, néhai *III. Augustus* Lengyel király 's egyfzersmind *Saxoniai* V. Fejedelem második szülött fia, *Albert* hertzeg testvér bátyja, életének 63-dik esztendejében, a' múlt hónapnak 26-dikán meg hólt. Született 15-dik Juli 1733-dikban, *Kurlandiai* hertzegré választatott 1758-dik esztendőben; de az után helyébe néhai *Gr. Biron* emeltetett azon méltóságra a' *Pétervári* udvar által. — Egy, a' múlt hólnapnak 18-dikán *Wetzlár* környékén történt tsatában meg sebesített, és az *Altenbergi* erdőben halva találtatott *Fr. tizt* hólt testére ülven kedves kis kutyátskája, senkinek meg nem engedte az ura hólt testéhez való közelítést. — A' nevezett *Altenbergi* Franciscanus szerzetes papok igen jeles példáját adták kerelztényi türedelmeknek az által, hogy egy sebbe esett és klastromokba bé vitetett *Saxoniai* lovas hatonának kívánságára nemtsak meg engedték, hanem önnön magok bé hivták az oda való *Evangelicus* Prédikátort, a' nevezett sebes katona vigasztalására. — *Bornard* *Fr. Generál* azzal biztatta a' kórmánya alatt lévő tizteket,

hogy ő Jun. 15-dikén *Wetzlarban* fogna vélek ebédelni; azomban ellenkezőképen történt a' dolog, mivel az azon napon esett véres tsatában agyon lövetvén a' más világon nyitotta fel a' szemét. — Egy *Afrikai* Szeretsen fejedelem, kinek *Küste Mina* a' neve, *Lisbonában* a' keresztény vallásra térvén a' *Brasiliai* fejedelem és fejedelem asszony lettek kereszt apjává és anyyává. — A' *Jerfzei* és *Guernfzei* szigetekben tartózkodó Fr. emigransokat a' kis Britanniai Royalistákhoz küldötte a' *Londoni* fő kórmányfzék. — A' *Würtembergi* örökös hertzeg által el jegyeztetett *Angliai* királyi hertzeg asszonyon *Sarlotta Karolina Mathildisén* kívül, *Ersébet* királyi hertzeg asszony is meg másododott a' *Sax-Góthai* örökös hertzeggel *Emil Leopold Augustussal*. — A' *Yorki* hertzeg és hertzeg asszony szép és tsendes házassági életekért különösen tiszteltetnek a' nép által. — *Drouet Menehoudi* posta mester, a' ki t. i. néhai *XVI Lajost* Fr. Országból lett ki utazásakor megtartóztatta, és most nemzeti képviselő lévén az utolsó *Párisi* öszve esküvésnek fejedelme vala, mostani fog házából épen őlly eszköz, t. i. egy esső ellen való által akart ki szabadulni, mint a' minémüvel az *Austriai* fogságban létekor *Spielbergnek* egyik ablakán le botsátkozott, 's egyik lába el is tört. — A' *Tirolisi* fegyverben öltözött és hazájának védelmezése végett a' határokra ki rukkólt ifjúság egészségének fenn tartására igen szép orvosi regulákat irt és adott ki egy buzgó indulatú és értelmes orvos. — A' Gr. *Wurmser* armádiájától, *Lauer* Generálissal együtt 5 értelmes Ingenieur tisztek küldettek az *Olafz Országi* Cs. K. armádiához. — *Zimmermann* urat a' *Mathesisnek* és természeti tudománynak a' *Helmstadti* fő iskolában közönséges tanítóját, külömbkülömbféle sok érdemeiért, mind két nembeli maradékai-val egyetemben, Német Birodalombeli nemessé tette Császár ő Felsége. — *Azara* Spanyol minister *Romából* *Majlandba* ment, őlly feltétellel, hogy *Papa* ő Szentsége és a' Fr. Respublika közt

békességet eszközölhessen. — A' *Génuai* tartománybeli parasztok egynéhány embert le sóztak azok közül a' Frantziák közül, a' kik a' Frantziák által reájok vetett hadi satznak öszve gyűjtésére ki küldettek. — *Crillon* igen hires Spanyol Generális, a' ki az úszó batteriát fel találta, és 1781-dik esztendőben *Gibraltár* várát az Anglusoktól vissza venni akarta, de az abban vólt Anglus Commendans *Elliot* tüzes golyobisai által úszó batteriái el süllyesztetvén nem boldogulhatott, a' múlt Májusnak 19-dik napján, életének 80-dik esztendejében e' világi szövevényes pálya futását el végzette. Leg elsőben is 1731-dik esztendőben *XV Lajos* Fr. király ármádiájánál kezdett szolgálni, holott gráditsonként Generálisságra fel lépven, Generál Lajtinant fővel a' Spanyol király szolgálatjába lépett, és 68 véres tsatákban vólt jelen. A' Portugallusok ellen 1762-dik esztendőben támadt háborúban ő vezérlette a' Spanyolokat, ő foglalta el 1780-dikban a' *Minorka* szigetet, és ezen érdemére nézve *Valentzia* és *Murtzia* Országoknak Generális Kapitányává tétetett. — Minapában meg hólt Gr. *Pellegrini* Feldmarsal helyett, *Károly* fő hertzeg tétetett az *Ingenieur*, *Mineur*, és *Sappeur* corpusoknak fő kórmányozójává. — A' *Tirolisban* táborozó Cs. K. ármádiának, és az önként fegyvert fogott *Tirolisiaknak* meg vizsgáltságokra B. *Alvintzi* hadi Tár-mestert küldötte Felséges Urunk. — A' *Jó reménység hegyéhez* újobban számos hadi sereget küldött a' *Londoni* fő kórmányszék. — A' *Párisi* közönségnél 15 hónap alatt 5994 házas személlyek váltak el egymástól, a' kik között 2124 férfiak és 3870 asszonyok találtattak, a' kik az el válást keresték; következésképen 3 ötöd résszel több asszonyok mint férfiak kívántak a' házassági élet kötele alól fel oldoztatni.

Magyar Ország.

Szathmár Vármegyéből Jun. 20-dikán. Megesett egy tolvajnak a' Diószegi vásár. A' miolta a'

tolvajok eránt adatott kegyelmes parantsolat fze-
 rént e' mi Nemes Megyénkben a' jó rendelések
 meg tétettek: azólta sokkal ritkábban történnek
 a' tolvajok által esni szokott meg károsítások, és
 most már a' leg fortélyosabb haramja is fel te-
 kerje az ezét, ha tolvajlásában bóldogúlni akar.
 Példa erre egy megyénkben lakott tolvaj, a' ki
 éjtszakának idején két lovat el lopván, de más
 nap reggel azokon a' Vármegye bélyegét szem-
 lélvén annyira meg szeppent, hogy semmi utat
 módot nem tudott gonofz tettének el titkolására
 találni. Végtére mind a' két lovat főbe ütötte,
 meg nyúzta, és hogy fárattságának jutalmát ve-
 hesse, a' bőröket egy bizonyos vargának el adta.
 Ez jól körül nézvén, 's meg vizsgálván a' bőröket
 a' Vármegye bélyegét rajtok meg esmérte, 's
 minden halasztás nélkül el vádolta a' tolvajt, a'
 ki is szoros ráhára vonatván kéntelen kedvet-
 len meg vallotta gonofz tselekedetét, és már most
 a' tömlötz fenekén süti a' makkot.

Isten kegyelmességéből, körülöttünk minde-
 nütt bővséggel biztat bennünket a' mi kedves
 anyánk a' jóltévő természet. Nemtsak az őfzi,
 hanem a' tavafzi vetések is a' leg boldogabb időre
 mutatnak, helyyel helyyel ólly kövérek lévén az
 őfziek, hogy a' kalászoknak, nehézsége miatt már
 meg is dültek. A' Szent György napig tartott té-
 len meg soványodott marhák is nagyon hiznak
 az ideje korán való essözések által meg kövéri-
 tetett legelő mezőkön. Illyenképen valamint *Ce-
 res* nénénk, úgy *Bachus* bátyánk is jó indulattal
 viseltetnek erántunk.

A' postai manipulatióban eddig esni szokott
 hibáknak el igazítása végett, de egyfzersmind a'
 correspondentiáknak a' magok helyekre való ha-
 marabb jutásokra nézve, jelentetik az Erdemes
 Publicumnak, hogy mivel Ns. *Szathmár* Vármegye
 gyüllései és törvény székei nem *Szathmárt*, ha-
 nem *Nagy Károlyban* tartattatnak: ahozképest az
 ezen Vármegyéhez küldendő leveleket nem *Szath-*

márta, (mint *N. Károlynál Máramaros* felé két
statióval tovább hejheztetett helyre) hanem *N.*
Károlyba kelletik utasítani.

* * *

*A' Magy. Kurir B. Füredre való utazásának, és
ottan apródonként gyűjtött tapasztalásainak
summás le írása.*

A' munkás elme nemcsak tsendes honnyá-
ban, hanem úton, útfélen, és nyughatatlan imitt
amott való tartózkodásai közt is hazaja haszná-
nak elközlésében foglalatoskodik. Ezt bizonyity-
tyák a' régibb és újabb időkben élt tudós utazók-
nak tsak nem minden nap kezünkön forgó hasz-
nos munkáik és jegyzéseik. — Vajha mi is köve-
tői lehetnének ditsiretes nyomdokaiknak, és ha
nem másutt, leg alább kedves hazánkal közlött
jótéteményeit a' természetnek szorosabban visgál-
nánk, így sokféleképen használhatnánk magunknak
és hazafi felebarátainknak.

Olly végből utaztam le a' múlt Május köze-
pén a' *B. Füredi* savanyú vizhez, hogy annak
itala által a' múlt télen egészségemtől meg fosztó
terhes nyavalyámnak bennem maradt maradvá-
nyait, nevezetesen lépemnek kezdődött, és na-
ponként öregbedett dagadványát ki moshassam,
's el oszlathassam, el is értem ezen fel tett tze-
mat, hála legyen a' kegyelmes egeknek, szeren-
tsésen; e' mellett olly tapasztalásokat gyűjtöttem
magamnak, mellyeket hazafiúi kötelességemnek
's felebaráti szeretetemnek meg sértődése nélkül
el nem titkolhatnék. Remenylem, a' ki a' jót be-
tsülli, haladatossággal fogja jegyzéseimet olvasni.

Hazánknak egy olly környékére menvén le,
a' hol életemben soha nem jártam, visgáló sze-
mekkel nézem az előmbe ötlött nevezetesebb
dolgot. Láttam Vas Varmegyéből *Papa* féle
való utazásomban azt a' szép kerékded *Somlyai*

bortermő hegyet, mellynek szivet vidító nectárját már annakelőtte is kóstolgattam. Hihetetlennek lenni tartottam, hogy ez az egy hegyetske esztendőnként 10 — 12 's több ezer akó bort teremhessen esztendőnként, 's annyi hasznot hajthasson a' biróknak. Az öt, hat, tiz, 's tizenkét esztendei *Somlyai* bor leg jobbnak lenni mondatik. Ritkán tsallya meg a' szőlős gazdak' reménységét. Sajnalva tapasztaltam azt mindazáltal, hogy *Dömölköt* ki véven, sohol az egész környéken szüz *Somlyai* bort nem ihattam.

Pápára érkezvén szorgalmatossan meg néztem azon gyönyörűséges nagy templomot, mellyet ezen mező várasnak mostani örökös ura Egri püspök Gr. *Eszterházy Károly* ő Excellentiája 1788-ik esztendőben kezdett építeni, és kevés héján már egészlen tökéletességre is vitt. Mondhatom, hogy ennek párját Magy. Országban tellyességgel nem, és Német Országban is igen ritkán lehet találni. — Igen közelit azon *Berlini* catholicum templomhoz mellyet néhai tudós Kardinal *Quirini* tulajdon költségén építeni kezdett, és II-ik *Fridrik* Pr. király tökéletességre vitt. Valamint ennek, úgy a' *Pápai* nagy templomnak festése bámulásra méltó, mellyért, a' mint hallottam, *Malperts* Bétsi hires festőnek 17 ezer forintokat fizetett ő Excellentiája. Formájokra nézve ez a' különbség vagy on ékét templom közt, hogy a' *Pápai* négy szegeletű, a' *Berlini* pedig *à la rotunda Romana* vagy on építve, az az kerék, oldalain egyetlen egy ablak sinsen; még is a' tetején hagyatott kerék ablakon bé sütő nap világ annyira meg világositja, mintha 20 's több ablakok vólnának rajta. — A' várason kívül, a' Györi út mellett, hasonlóképen ezen buzgó püspök úr költségén épitetett szép kápolna, és az a' mellett lévő kálvária is nem egy két tekintetre méltók. — A' Grófi vár, 's az a' körül lévő allékkal kies kert is érdeemesek az utazók figyelmetességére. Ott való rövid mulatásom miatt a' várnak belső részét meg nem járhatván, belső ekességéről irni semmit nem

tudok. A' vár északi oldalán túl lévő kertnek hátsó részét, melly ennekelőtte tsupa ingoványból áll vala, Herkulesi munkával, és felettébb nagy költséggel szép és külömbkülömbféle árnyékos fákkal ekes helyé változtatta nevezett örökös ura, és a' mint láttam, meg mostis szüntelen dolgoztat rajta munkásaival.

A' *Pápai* Reform. iskolát is, mellynek régtől fogva jó hírét nevét hallom, kívántam meg szemlélni. A' mint közönségessen tudva vagyon, néhai ditsőséges emlékezetű jó királyunk *II. József Császár* kegyelmes engedelmeből állitatott ez vissza, még is már is annyira virágzik nagy érdemű Tanítóinak faradhatatlan szorgalmatosságok után, hogy mostis 500 felül vagyon az abban tanuló ifjúságnak száma, és ha mostani tanítói hasznos fel tételekben akadályt nem szenvednek, ma hólnap más nagyobb iskolakkal vetelkedni fog a' elsősegről. — Két Professorai *Márton István*, és *Látzay József* urak, mind ketten az ifjúság nevelésére nem annyira készült, mint inkább magától a' természetből teremtetett férfiak lévén minden felsőbb tudományokban, u. m. a' filozófiában, matésisben, a' profana philológiában, úgymint a' deák és görög nyelvekben, a' geografiában s. a' t. a' leg jobb crestomatiákat készítettek, 's adtak az ifjúság kezébe, mellyeknek segítségek által igen szép előmenetelt téhet. A' vallásról való tudománynak nem a' veszekedő, hanem tsak azon részét szokták tanítani, a' melly által halgatóik jó keresztényekké és polgárokká tétetődhetnek.

Külső vagy inkább házi rendelkezései is nem utólsók ezen iskolának. Az alsóbb classisokban a' gyengébbek, a' felsőkben pedig a' fellyebb valókat tanítatnak. — Az úgy nevezett auditoriumjok szép és tágas, mellyben ólly formán vagynak a' karos székek épittetve, hogy a' halgatók mindnyájan a' közepén lévő cathedraban álló, vagy ülő tanítójoknak szemébe nézhetnek. — Az isko-

laban lakó deákoknak különös lak és háló szobáik vagynak; igen helyes gondolat, mivel az éjjeli párodzás által testekből ki ment, a' tüdőbe meg ritkítatott, és ártalmas levegő eget nem kén- telenek nappal magokba ismét vissza szivni. — Ez egyet helybe nem hagyhatom (de ezt nem azért írom, mintha más izérzését pilzkálni akarnám) hogy az öreg deákok mind a' városra, mind a' mezőre való ki menetekben hosszú fekete dol- mányt viselni köteleztetnek, mintha e' nélkül lehe- tetlen vólna az ifjuságnak az erköltsi jóságban elő menni. — *Vestis non facit monachum.* — A' régi szokásokhoz ragadott emberek azzal kíván- nyák magokat támogatni, hogy a' Cathol. Semi- nariumokban tanuló ifjúság is illyeten színű könt- öst visel. — Ezeknek mindnyájoknak papságra kell magokat szentelni, 's ritkán történik, hogy a' Seminariumokban tanulók közül valaki többbe világi legyen; ellenben a' Reform. Collegiumok- ban tanuló és hosszú fekete köntöst viselő ifjók nem lesznek mind pappá, hanem többnyire kü- lömbféle világi életre adgyák magokat. — Jobb vólna nékiek is világi köntöst viselni, és nem ruhájoknak színe, hanem erköltsi ditsiretes tulaj- donságaikkal magokat másoktól meg különböz- tetni. Egyébaránt semmi kivetőt nem találok a' *Pápai* iskolában, sőt azt kívánom hogy a' tanuló ifjúság számához képest öregbedjen jóltévőinek száma is naponként mind jobban jobban.